

การพัฒนาแนวทางการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายพัฒนา
คุณภาพการศึกษา กลุ่มที่ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1
The Guideline Development for Participative Administration of Schools in
Education Quality Development Network Group 2 under Khon Kaen Primary
Education Service Area Office 1

ธีรภัทร โคตรบรรเทา¹, รังสรรค์ ลุนบง², สันญารัก จันทร์อุดร³, รุ่งรัตน์ ธรรมทอง⁴

Teerapat Khodbantao, Rangsan Lunbong, Sanyarak Chanudon and Rungrat Thammathong

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

อีเมล: teerapat.kho@neu.ac.th

วันที่รับบทความ (Received) 28 สิงหาคม 2563

วันที่ได้รับบทความฉบับแก้ไข (Revised) 20 พฤศจิกายน 2563

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) 27 พฤศจิกายน 2563

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษา กลุ่มที่ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 และ 2) เพื่อพัฒนาแนวทางการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายฯ ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารและครูโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายฯ ในปีการศึกษา 2563 จำนวนประชากรทั้งสิ้น 157 คน และกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Simple Size) โดยใช้ตารางของ Krejcie & Morgan จะได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 113 คน วิเคราะห์ข้อมูลใช้โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของแนวทางการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายฯ พบว่าความต้องการจำเป็น $PNI_{modified}$ ในภาพรวมเท่ากับ 0.645 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การมีส่วนร่วมในด้านการตัดสินใจด้านการแสดงความคิดเห็นด้านการประเมินผล ด้านการดำเนินงาน ด้านการจัดสรรผลประโยชน์ และด้านความรับผิดชอบ มีค่าเท่ากับ 0.85, 0.43, 0.66, 0.52, 0.82 และ 0.59 ตามลำดับ 2) แนวทางการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายฯ มี 6 ด้าน เรียงลำดับตามความต้องการที่จะพัฒนาสูงสุดประกอบด้วย ด้านการตัดสินใจด้านการจัดสรรผลประโยชน์ด้านการประเมินผล ด้านความรับผิดชอบ ด้านการดำเนินงาน และด้านการแสดงความคิดเห็น

คำสำคัญ: แนวทาง, การบริหารแบบมีส่วนร่วม, กลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ABSTRACT

The purposes of this research were 1) to study current and desirable conditions of the guideline development for participative administration of schools in education quality development network group 2 under Khon Kaen Primary Education Service Area Office 1 and; 2) to develop the guidelines for participative administration of Schools in Education Quality Development Network. The samples in this research were school administrators and teachers of schools in Education Quality Development Network Group 2, in academic year of 2020, with total 157 participants and the sample size was defined by Krejcie & Morgan's table with 113 participants in total. The statistics used in analyzing the data were programming package. The results showed that: 1) The current and desirable conditions were found that PNI modified need, in overview, was at 0.645. When considering in each aspect, it revealed that participation in making decisions, expressing opinions, evaluation, operation, allocation of benefits, and responsibility were at 0.85, 0.43, 0.66, 0.52, 0.82 and 0.59, respectively. 2) The guidelines for participative administration of schools in education quality development network consisted of 6 aspects based on most development needed, namely, making decision, allocation of benefits, evaluation, responsibility, operation, and expressing opinions, respectively.

Keywords: Guidelines, Participative Administration, Education Quality Development Network

บทนำ

ปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและเห็นได้ชัดจากความเจริญก้าวหน้าทางด้านเศรษฐกิจสังคมการเมืองวัฒนธรรมและระบบการสื่อสารที่ทันสมัยอยู่ตลอดเวลา สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในทุกๆด้านของประเทศ ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดการรับวิทยาการเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ในการประกอบอาชีพเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วดังกล่าวย่อมส่งผลให้เกิดผลกระทบในด้านต่างๆที่สำคัญยิ่งคือ ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อให้ประเทศมีสภาพยืนหยัดอยู่ได้อย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (2555 – 2559) ที่มุ่งเน้นการพัฒนาที่ยั่งยืนและความเป็นอยู่ที่ดีมีสุขของคนไทยโดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาแบบองค์รวม ที่ยึดคนเป็นศูนย์กลาง

ในการพัฒนาเพื่อพัฒนาคุณภาพคนให้มีคุณภาพชีวิตและรู้คุณค่าวัฒนธรรมไทยซึ่งเป็นเหตุปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการพัฒนารวมทั้งเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาที่ผสมกลมกลืนดำรงไว้ซึ่งความยั่งยืนของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยเป็นที่ยอมรับกันว่า กลไกในการพัฒนาคนที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด คือการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ออกประกาศ เรื่อง การกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาของเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานไปยังคณะกรรมการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาในสังกัด เพื่อให้การกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการในด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบริหารบุคคลและด้านบริหารทั่วไป เกิดความเป็นอิสระ ความคล่องตัวและสามารถรับผิดชอบในการดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพและได้กำหนดกลยุทธ์ เพื่อพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพการจัดการศึกษา คือ ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับตามหลักสูตร และส่งเสริมความสามารถด้านเทคโนโลยีเพื่อเป็นเครื่องมือการเรียนรู้ ยุทธศาสตร์การปลูกฝังคุณธรรม ความสำนึกในความเป็นไทยและวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ยุทธศาสตร์การขยายโอกาสทางการศึกษาให้ทั่วถึงครอบคลุม ผู้เรียนได้รับโอกาสในการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ ยุทธศาสตร์การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาทั้งระบบให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพ ยุทธศาสตร์การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการ ตามแนวทางกระจายอำนาจทางการศึกษา หลักธรรมาภิบาล อนึ่งการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนและความร่วมมือกับองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา กลยุทธ์การพัฒนาการศึกษาในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

การจัดการศึกษาดังกล่าวข้างต้น จึงเกิดรูปแบบเครือข่ายกลุ่มโรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา เป็นเครือข่ายความร่วมมือ และประสานงานในการพัฒนางานการจัดการศึกษาของโรงเรียนที่อยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจ ในวัตถุประสงค์ของการทำงานร่วมกัน การบูรณาการภารกิจในการทำงาน การแบ่งปันความรู้และประสบการณ์การบริหารจัดการร่วมกัน เนื่องจากโรงเรียนประถมศึกษาส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก ขาดครูตรงตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ขาดสื่อวัสดุเทคโนโลยีทางการศึกษา ขาดกำลังในการเสริมสร้างและขับเคลื่อนการเรียนรู้หรือกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งส่งผลให้คุณภาพการจัดการศึกษาดูต่ำกว่าเป้าหมาย (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2550) ดังนั้น สถานศึกษาระดับประถมศึกษา ควรจัดกลุ่มโรงเรียน ที่อยู่ใกล้กันหรืออยู่ในตำบลเดียวกันเป็นกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนที่จะบริหารการจัดการศึกษาและจัดกิจกรรมอื่น ๆ ร่วมกันในลักษณะเครือข่ายความร่วมมือ ภายใต้หลักการกระจายอำนาจและความเป็นนิติบุคคล โดยมีผู้อำนวยการโรงเรียนในเครือข่ายกลุ่มโรงเรียนเป็นผู้นำทางการศึกษาร่วมกัน เพื่อสามารถจัดการศึกษาตามบริบทได้อย่างเหมาะสม คล่องตัว มีคุณภาพและประสิทธิภาพตามเจตนารมณ์ของการปฏิรูปการศึกษา คำนึงถึงส่วนองค์ประกอบหลักของเครือข่ายกลุ่มโรงเรียนได้แก่ การมีสมาชิก ผู้นำเครือข่าย การมีส่วนร่วมของสมาชิก การเรียนรู้ร่วมกัน การลงทุน การสื่อสาร การมีผลประโยชน์ร่วมกัน และความสนใจร่วมกัน การปฏิบัติโดยมีจุดหมายร่วมกัน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

กลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษากลุ่มที่ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 รับผิดชอบพื้นที่ 3 ตำบล ได้แก่ตำบลบ้านทุ่ม ตำบลแดงใหญ่ ตำบลสาวะถี ประกอบด้วยโรงเรียนในเครือข่ายจำนวน 20 โรงเรียน ดำเนินการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษา จนถึงระดับการศึกษาภาคบังคับ จากการประเมินผลการจัดการศึกษา ในช่วงที่ผ่านมา พบว่า คุณภาพการศึกษาในภาพรวมยังอยู่ในเกณฑ์ที่ไม่พึงพอใจเนื่องจากมีข้อจำกัดหลายประการเช่นโรงเรียนส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนขนาดเล็กมีนักเรียนต่ำกว่า 120 ลงมา ขาดครูตรงตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ การติดต่อสื่อสารด้วยระบบเทคโนโลยีไม่สะดวก ขาดสื่ออุปกรณ์และงบประมาณในการศึกษาไม่เพียงพอเนื่องจากรัฐจัดสรรให้ตามจำนวนนักเรียนเป็นต้น ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้คุณภาพการศึกษาของโรงเรียน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นในการสร้างเครือข่ายกลุ่มโรงเรียน ซึ่งเป็นทางเลือกหนึ่งเพื่อแก้ไขปัญหาการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ไม่เป็นไปตามมาตรฐาน :ซึ่งส่งผลต่อการจัดทำนโยบายเพื่อส่งเสริมและยกระดับคุณภาพและมาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา

การบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participative Management) หมายถึง การบริหารโดยให้บุคคลในองค์กรหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจใช้ความคิดสร้างสรรค์และความเชี่ยวชาญในการบริหารงานให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดจากการบริหารงานความสำคัญของการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม ดังนั้น ถ้าไม่มีการสร้างความเข้าใจถึงการบริหารแบบมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงแล้ว ปัญหาที่ติดตามมาคือ 1) การกำหนดทิศทางการพัฒนา และการบริหารสถานศึกษารวมทั้งการจัดโครงสร้างองค์กร การวางแผนระยะยาว การจัดสรรงบประมาณ และการบริหารงานบุคคลไม่อาจจะทำให้ประสบความสำเร็จ 2) ขาดการสร้างบรรยากาศทางวิชาการหรือชุมชนแห่งการเรียนรู้ การประสานการจัดการและดูแลนักเรียน และการสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการ 3) ขาดการยอมรับในตัวผู้บริหารโรงเรียน และนอกจากนี้ยังขาดการเข้าร่วมในกิจกรรมหรือโครงการที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์จากคณะผู้บริหารสถานศึกษา จนเกิดแรงต่อต้าน การดำเนินงานหรือการมีส่วนร่วมของบุคลากรในทุกลักษณะอีกด้วย (กมล สดุดประเสริฐ, 2540) ด้วยประเด็นปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา และทำการวิจัยการพัฒนาแนวทางการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วม ของโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษากลุ่มที่ 2 (ตำบลบ้านทุ่ม ตำบลแดงใหญ่ ตำบลสาวะถี) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษากลุ่มที่ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1
2. เพื่อพัฒนาแนวทางการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วม ของโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษากลุ่มที่ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

การดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนของการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ด้านเนื้อหา

1.1 ชั้นศึกษาเอกสาร วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เน้นศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับหลักการบริหารจัดการทั่วไป หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม การบริหารจัดการสถาบันการศึกษา/โรงเรียน บริบทของพื้นที่ที่ดำเนินการวิจัยและกรณีศึกษาที่เป็น Best Practice

1.2 ชั้นการร่างแนวทางการมีส่วนร่วมได้เน้นการวิเคราะห์ สังเคราะห์และบูรณาการข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากการวิจัยเชิงประจักษ์ กับแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งได้ศึกษาไว้แล้ว และได้้นำร่างแนวทางฯ ขึ้นสู่การพิจารณาในการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อขอคำแนะนำรวมทั้งข้อเสนอแนะ และที่สำคัญเพื่อตรวจสอบยืนยันความเหมาะสมของร่างแนวทางฯ เพื่อความสมบูรณ์และประกันความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย

2. ด้านกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารและครูโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษากลุ่มที่ 2 (ตำบลบ้านห่ม ตำบลแดงใหญ่ ตำบลสาวะถี) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 จำนวน 20 แห่ง จำนวนประชากรทั้งสิ้น 157 คน และกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Simple Size) โดยใช้ตารางของ Krejcie & Morgan จะได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 113 คนโดยกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาวิจัยคือผู้บริหารและครูโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษากลุ่มที่ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1. สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยแนวทางการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วม ของโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษากลุ่มที่ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 พบว่า

1.1 สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของแนวทางการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายฯ พบว่าความต้องการจำเป็น $PNI_{modified}$ ในภาพรวมเท่ากับ 0.645 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การมีส่วนร่วมในด้านการตัดสินใจด้านการแสดงความคิดเห็น ด้านการประเมินผล ด้านการดำเนินงาน ด้านการจัดสรรผลประโยชน์ และด้านความรับผิดชอบ มีค่าเท่ากับ 0.85, 0.43, 0.66, 0.52, 0.82 และ 0.59 ตามลำดับ

1.2 แนวทางการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายฯ มี 6 ด้าน ประกอบด้วย

1.2.1 การมีส่วนร่วมในด้านการตัดสินใจ แนวทางที่ได้ คือ 1) การมีส่วนร่วมในการเสนอนโยบายในการบริหารงานในโรงเรียน 2) การมีส่วนร่วมในการเสนอแนวทางการสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงานของครู 3) การมีส่วนร่วมตัดสินใจเลือกกิจกรรม/โครงการที่เหมาะสมกับการบริหารงาน 4) การมีส่วนร่วมในการกำหนดอัตราค่าจ้าง/ตำแหน่งงานที่จำเป็น/ต้องการด้วยหลักธรรมาภิบาลหรือธรรมาธิปไตย 5) การได้มีส่วนร่วมในการได้รับโอกาสในการแก้ไขปัญหาร่วมกับผู้บังคับบัญชา/เพื่อนร่วมงาน

1.2.2 การมีส่วนร่วมในด้านการแสดงความคิดเห็น แนวทางที่ได้ คือ 1) การมีส่วนร่วมเสนอแนวทางการดำเนินงานในคณะตามมาตรฐานด้านการบริหารจัดการศึกษาของสพฐ. 2) การมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นในการกำหนดหลักสูตรและพัฒนาหลักสูตรร่วมกัน 3) การมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารบุคลากรแก่ผู้บริหาร 4) การที่ผู้บริหารรับฟังและนำข้อเสนอแนะของครูไปปรับปรุงการบริหารงานของโรงเรียน 5) การมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อนร่วมงาน 6) มีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นต่องานที่รับผิดชอบ

1.2.3 การมีส่วนร่วมในด้านการประเมินผล แนวทางที่ได้ คือ 1) การได้รับโอกาสประเมินผลการปฏิบัติงานร่วมกับผู้บริหารเพื่อพิจารณาความดีความชอบด้วยหลักธรรมาภิบาลและธรรมาธิปไตย 2) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติงานประจำปีของผู้บริหารและครูในโรงเรียน 3) การมีส่วนร่วมในการควบคุม/ติดตามแผนงาน/โครงการ/กิจกรรมทางการบริหารในโรงเรียน 4) การมีส่วนร่วมในการกำหนดขอบเขตของงานและการประเมินผลการปฏิบัติงาน 5) การมีส่วนร่วมในการรับทราบผลการดำเนินงานและรายงานประจำปี

1.2.4 การมีส่วนร่วมในด้านการดำเนินงาน แนวทางที่ได้ คือ 1) การมีส่วนร่วมวางแผนปฏิบัติการประจำปีและรับทราบผลการปฏิบัติงานพร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะ 2) การมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทาง/ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม/โครงการของโรงเรียน 3) การมีส่วนร่วมในการกำกับติดตามตรวจสอบการใช้งบประมาณและให้ความเห็นชอบรายงานการเงิน 4) การที่ผู้บริหารและครูในโรงเรียนส่วนมากได้รับการแต่งตั้งเป็นกรรมการ/คณะทำงานในการดำเนินงาน 5) การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาอาคารสถานที่ภูมิทัศน์และสภาพแวดล้อมของโรงเรียน

1.2.5 การมีส่วนร่วมในด้านการจัดสรรผลประโยชน์ แนวทางที่ได้ คือ 1) การมีส่วนร่วมวางแผนงบประมาณประจำปีของโรงเรียน 2) การมีส่วนร่วมจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรทางการศึกษาของโรงเรียน 3) การมีส่วนร่วมในการมีการจัดสรรผลประโยชน์ให้แก่ผู้บริหารและครูอย่างทั่วถึงและเหมาะสม 4) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการดำเนินกิจกรรม/โครงการบริหารงาน 5) การมีส่วนร่วม

ร่วมในการนำผลงานของครูนำเสนอต่อผู้บริหารเพื่อพิจารณาความดีความชอบ 6) มีการยกย่องชมเชยและสร้างแรงจูงใจแก่ครูในโรงเรียนที่ได้ดำเนินงานจนประสบความสำเร็จ

1.2.6 การมีส่วนร่วมในด้านการรับผิดชอบ แนวทางที่ได้ คือ 1) การมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพและเสริมสร้างประสิทธิภาพ ตลอดจนส่งเสริมความมีวินัยของบุคลากรในการทำงาน 2) การเปิดโอกาสให้ได้ทำงานที่ท้าทายความรู้และความสามารถ 3) การมีส่วนร่วมกำหนดแผนการกำกับติดตามกับโรงเรียน เช่น วิธีการ ระยะเวลา 4) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการกำกับติดตามการดำเนินงานของโรงเรียนตามแผนที่กำหนดไว้ ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น สังเกต สัมภาษณ์ 5) การมีส่วนร่วมที่ทำให้สามารถทำงานที่ได้รับมอบหมายให้เสร็จทันตามเวลาที่กำหนดเสมอ 6) ผู้บริหารและครูมีการเข้าร่วมประชุมสัมมนา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ 7) การมีส่วนร่วมในความรับผิดชอบต่อความผิดพลาดที่เกิดขึ้นในโรงเรียน

โดยภาพรวม ผู้บริหารและครูของโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษา กลุ่มที่ 2 (ตำบลบ้านทุ่ม ตำบลแดงใหญ่ ตำบลสาวะถี) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ควรได้มีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา 6 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการมีส่วนร่วมในความรับผิดชอบต่อ 2) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 3) ด้านการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น 4) ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล 5) ด้านการมีส่วนร่วมในด้านการดำเนินงาน 6) ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์ มีค่าเท่ากับ 0.85, 0.43, 0.66, 0.52, 0.82 และ 0.59 ตามลำดับโดยผลการวิจัยพบว่าความต้องการจำเป็น $PNI_{modified}$ ในภาพรวมทั้ง 6 ด้านเท่ากับ 0.645 ซึ่งหมายถึงอัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาการจากสภาพปัจจุบันไปยังสภาพที่พึงประสงค์มีค่าคิดเป็นร้อยละ 64.5

2. อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องแนวทางการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วม ของโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษา กลุ่มที่ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ซึ่งได้แนวทางฯ และอภิปรายผลได้ดังนี้

2.1 ด้านการตัดสินใจ ในการบริหารงานสถานศึกษานั้น ผู้บริหารและครูส่วนมากมีความเห็นว่าแนวทางการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการเสนอนโยบายในการบริหารงานในโรงเรียน การมีส่วนร่วมในการเสนอแนวทางการสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงานของครู การมีส่วนร่วมตัดสินใจเลือกกิจกรรม/โครงการที่เหมาะสมกับการบริหารงาน การมีส่วนร่วมในการกำหนดอัตราค่าจ้าง/ตำแหน่งงานที่จำเป็น/ต้องการด้วยหลักธรรมาภิบาลหรือธรรมาธิปไตย และการได้มีส่วนร่วมในการได้รับโอกาสในการแก้ไขปัญหาร่วมกับผู้บังคับบัญชา/ เพื่อนร่วมงานสอดคล้องกับความเห็นของ Boice(1992) ซึ่งกล่าวว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วม เป็นลักษณะที่ผู้นำเปิดโอกาสให้ผู้บังคับบัญชาได้มีส่วน

ร่วมในการวางแผนและตัดสินใจ ซึ่งการตัดสินใจส่วนใหญ่จะกระทำโดยกลุ่มบุคคลหรือหลายๆ กลุ่มรวมกันในฐานะชุมชนโดยมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกันในองค์การ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สถานศึกษาควรยึดหลักการกระจายอำนาจในการบริหารและจัดการความเป็นอิสระในการปกครองตนเอง ความเป็นอิสระและความคล่องตัวในการดำเนินงาน ความมีเสรีภาพทางวิชาการ และมีระบบที่ตรวจสอบได้ การมีหน้าที่และความรับผิดชอบต่อผู้เรียน สาธารณะและสังคมของประเทศ และได้รับการจัดสรรงบประมาณแบบเงินอุดหนุนทั่วไป เพื่อความคล่องตัวในการบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับ พรชูลี อาชวบำรุง (2551) ซึ่งกล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ สิ่งสำคัญที่ต้องการจะทำเป็นอันดับแรกที่สุดก็คือ การกำหนดความต้องการ และการจัดลำดับความสำคัญ แล้วเลือกนโยบายและประชากร การตัดสินใจในช่วงแรกเริ่ม การตัดสินใจในช่วงการดำเนินการ การวางแผนและการแสดงการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้

2.2 ด้านการแสดงความคิดเห็น ในการบริหารงานสถานศึกษานั้น ผู้บริหารและครูส่วนมากมีความเห็นว่าแนวทางการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมเสนอแนวทางการดำเนินงานในคณะตามมาตรฐานด้านการบริหารจัดการศึกษาของ สพฐ. การมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นในการกำหนดหลักสูตรและพัฒนาหลักสูตรร่วมกัน การมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารบุคลากรแก่ผู้บริหาร การที่ผู้บริหารรับฟังและนำข้อเสนอแนะของครูไปปรับปรุงการบริหารงานของโรงเรียน การมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อนร่วมงาน และการมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นต่องานที่รับผิดชอบสอดคล้องกับจันทรานี สงวนนาม (2545) ซึ่งกล่าวว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นการจูงใจให้ผู้ร่วมปฏิบัติงานในองค์การ และร่วมมือในการพัฒนาองค์การ ที่ปฏิบัติด้วยความเต็มใจ การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น สมาชิกขององค์การย่อมมีความผูกพันกับองค์การที่ตนเองปฏิบัติงานอยู่ และมีความปรารถนาที่จะได้มีส่วนร่วมในการบริหารงานขององค์การแม้เพียงได้รับฟังความคิดเห็น ก็ทำให้รู้สึกว่าได้มีส่วนร่วมในการบริหารงานขององค์การแล้ว

2.3 ด้านการประเมินผล ในการบริหารงานสถานศึกษานั้น ผู้บริหารและครูส่วนมากมีความเห็นว่าแนวทางการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย การได้รับโอกาสประเมินผลการปฏิบัติงานร่วมกับผู้บริหารเพื่อพิจารณาความดีความชอบด้วยหลักธรรมาภิบาลและธรรมาธิปไตยการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติงานประจำปีของผู้บริหารและครูในโรงเรียน การมีส่วนร่วมในการควบคุม/ติดตามแผนงาน/โครงการ/กิจกรรมทางการบริหารในโรงเรียน การมีส่วนร่วมในการกำหนดขอบเขตของงานและการประเมินผลการปฏิบัติงาน และการมีส่วนร่วมในการรับทราบผลการดำเนินงานและรายงานประจำปีโดยการประเมินผลการปฏิบัติการของบุคลากรด้วยความยุติธรรมและซื่อสัตย์ โปร่งใส ตรงไปตรงมาและสม่ำเสมอ โดยตระหนักว่า ผู้บริหารและครูแต่ละคนมีผลการปฏิบัติงาน ที่มีจุดอ่อนจุดแข็งที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ต้องสะท้อน

ผลการปฏิบัติงานของบุคลากรอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะเจาะจงไปที่ผลการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับ Shadid, Prins and Nas (1982) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการประเมินผล เป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องพิจารณา คือ ความคิดเห็น ความชอบ และความคาดหวัง มีอิทธิพลที่ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคลากร ในกลุ่มต่างๆได้และสอดคล้องกับ ครรชิต ชัยกิจ, ละเอียด จงกลณี และจุฬาพรรณภรณ์ ธนะแพทย์ (2563) กล่าวว่าไว้ว่าแนวทางการพัฒนาการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานควรมีระบบการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน พร้อมทั้งนำข้อเสนอแนะจากภายใน และภายนอกมาใช้ในการตัดสินใจในการบริหารงาน

2.4 ด้านการดำเนินการ ในการบริหารงานสถานศึกษานั้น ผู้บริหารและครูส่วนมากมีความเห็นว่าแนวทางการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมวางแผนปฏิบัติการประจำปีและรับทราบผลการปฏิบัติงานพร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะ การมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทาง/ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม/โครงการของโรงเรียน การมีส่วนร่วมในการกำกับติดตามตรวจสอบการใช้งบประมาณและให้ความเห็นชอบรายงานการเงิน การที่ผู้บริหารและครูในโรงเรียนส่วนมากได้รับการแต่งตั้งเป็นกรรมการ/คณะทำงานในการดำเนินงาน และการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาอาคารสถานที่ภูมิทัศน์และสภาพแวดล้อมของโรงเรียนสอดคล้องกับ Shadid, Prins and Nas (1982) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ เป็นองค์ประกอบหนึ่งของการดำเนินงานของโครงการนั้น ใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้างในองค์การและจะทำประโยชน์โดยวิธีใดบ้างในองค์การ เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากรในองค์การ การบริหารงานในองค์การ และประสานงานในองค์การ และการขอความช่วยเหลือ

2.5 การจัดสรรผลประโยชน์ ในการบริหารงานสถานศึกษานั้น ผู้บริหารและครูส่วนมากมีความเห็นว่าแนวทางการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมวางแผนงบประมาณประจำปีของโรงเรียน การมีส่วนร่วมจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรทางการศึกษาของโรงเรียน การมีส่วนร่วมในการมีการจัดสรรผลประโยชน์ให้แก่ผู้บริหารและครูอย่างทั่วถึงและเหมาะสมการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการดำเนินกิจกรรม/โครงการบริหารงานการมีส่วนร่วมในการนำผลงานของครูนำเสนอต่อผู้บริหารเพื่อพิจารณาความดีความชอบ และมีการยกย่องชมเชยและสร้างแรงจูงใจแก่ครูในโรงเรียนที่ได้ดำเนินงานจนประสบความสำเร็จดังนั้นการที่จะบริหารงานในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ และเกิดความพึงพอใจของบุคลากรทุกคนในขณะนั้น ควรได้การมีการจัดสรรผลประโยชน์ให้แก่ผู้บริหารและครูอย่างทั่วถึงและเหมาะสม รวมทั้งการพิจารณาให้รางวัลและความดีความชอบแก่ผู้ที่เสียสละมาร่วมทำงานบริหาร โดยให้ผู้บริหารและครูส่วนใหญ่เป็นผู้คัดเลือก เพื่อสร้างแรงจูงใจในการบริหาร ทำให้ผู้บริหารและครูมีความสนใจและตั้งใจในการทำงาน รวมทั้งภูมิใจในหน้าที่ความรับผิดชอบที่มีต่อวิชาชีพ สอดคล้องกับ Shadid, Prins, and Nas (1982) ซึ่งกล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการรับผลตอบแทนหรือรับผลประโยชน์ในส่วนที่มีความสัมพันธ์

กับผลประโยชน์นั้น ที่นอกเหนือจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและคุณภาพแล้ว ยังต้องคำนึงถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของโครงการในเชิงบวกและผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นในเชิงลบที่ส่งผลเสียของโครงการ อันจะเป็นประโยชน์และโทษต่อบุคคลากรและสังคมด้วย

2.6 ด้านการรับผิดชอบ ในการบริหารงานสถานศึกษานั้น ผู้บริหารและครูส่วนมากมีความเห็นว่าแนวทางการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพและเสริมสร้างประสิทธิภาพ ตลอดจนส่งเสริมความมีวินัยของบุคลากรในการทำงาน การเปิดโอกาสให้ทำงานที่ท้าทายความรู้และความสามารถ การมีส่วนร่วมกำหนดแผนการกำกับติดตามกับโรงเรียน เช่น วิธีการระยะเวลา การมีส่วนร่วมในการดำเนินการกำกับติดตามการดำเนินงานของโรงเรียนตามแผนที่กำหนดไว้ ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น สังเกต สัมภาษณ์ การมีส่วนร่วมที่ทำให้สามารถทำงานที่ได้รับมอบหมายให้เสร็จทันตามเวลาที่กำหนดเสมอผู้บริหารและครูมีการเข้าร่วมประชุมสัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมในความรับผิดชอบต่อความผิดพลาดที่เกิดขึ้นในโรงเรียนความรู้รักเป็นเจ้าของและผูกพันกับสถานศึกษา ความร่วมมืออย่างกระตือรือร้นของสมาชิก เป็นเงื่อนไขที่สำคัญของสัมฤทธิ์ผลของการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม สอดคล้องกับ เมตต์ เมตต์การุณจิต (2547) ได้กล่าวว่า การเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานได้แสดงความคิดเห็น มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและรับผิดชอบ สิ่งเหล่านั้นจะทำให้ผู้ร่วมงานเกิดความเข้าใจปัญหาของหน่วยงาน สำหรับการเพิ่มค่าจ้างนั้นมีใช่เป็นสิ่งจูงใจให้ทำงานอย่างเต็มที่แต่การให้รางวัลด้วยการชมเชย ยกย่อง ให้เกียรติ กลับเป็นแรงกระตุ้นสำคัญที่ทำให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดพลังต่างๆ ในการทำงาน เมื่อประสบความสำเร็จคนที่ทำงานย่อมมีความภาคภูมิใจแม้จะมีได้รับเงินหรือค่าจ้างเป็นการตอบแทนก็ตาม และสอดคล้องกับ จันทรานี สงวนนาม (2545) ซึ่งกล่าวว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นการจูงใจให้ผู้ร่วมปฏิบัติงานในองค์กร ช่วยให้เกิดความสำนึกในหน้าที่ความรับผิดชอบ และยอมรับผิดชอบต่อการทำงานขององค์กร

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การวิจัยในครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า การบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมเป็นสิ่งที่จำเป็นในการบริหารสถานศึกษา เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการบริหารงาน ดังนั้น

1.1 สถานศึกษาควรมีการกำหนดนโยบายและแผนทั้งระยะสั้น และระยะยาวอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ในการพัฒนาผู้บริหารและครู รวมถึงผู้ปฏิบัติงานอื่นของโรงเรียน ให้มีประสิทธิภาพสูงสุด โดยแยกตามตำแหน่ง และสายวิชาชีพ นอกจากนี้ยังเป็นการเพิ่มขวัญและกำลังใจแก่ผู้บริหารและครู รวมถึงผู้ปฏิบัติงานอื่นของโรงเรียน อีกทางหนึ่งด้วย

1.2 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีนโยบายและได้ให้ความสำคัญกับบุคลากรทุกคนในการมีส่วนร่วมบริหารและการปฏิบัติงานอื่นของโรงเรียน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ศึกษารูปแบบของแนวทางการบริหารที่สำคัญของสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนในทุกระดับ

2.2. ศึกษารวบรวมและพัฒนายุทธศาสตร์การบริหารแบบมีส่วนร่วมระหว่างผู้บริหาร และคณะครูอาจารย์ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อให้เป็นสถานศึกษาที่มีระบบการบริหารและจัดการที่มีคุณภาพ

เอกสารอ้างอิง

กมล สุดประเสริฐ. (2540). *การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติงาน*. กรุงเทพฯ:

สำนักงานโครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : บริษัท
พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2550). *ผลกระทบต่อสถาบันการศึกษาจากอัตราการศึกษาที่ลดลง*.

กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษารัฐกิจและรัฐบาล มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด.

จันทร์ธานี สงวนนาม. (2545). *ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ: บุ๊คพอยท์

พรชูลี อาชาวอรุณ. (2551). *การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์

เมตต์ เมตต์การุณจิต. (2547). *การบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม*. กรุงเทพฯ: บุ๊คพอยท์.

ศิริวรุฒ นันทะวงศ์. (2558). *การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัด*

สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดบึงกาฬ. รายงานสืบเนื่องการประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ

ครั้งที่ 3, วันที่ 11 กรกฎาคม พ.ศ. 2558. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ขอนแก่น.

ครรรชิต ชัยกิจ, ละเอียต จงกลณี และ จุฬาพรรณภรณ์ ธนะแพทย์. (2563). *ภาวะผู้นำทางวิชาการและพุทธวิธีในการจัดการศึกษา*. *วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*, 10(2), 165-175.

Boice, R. (1992). Lessons learned about mentoring. In M. D. Sorcinelli & A. E. Austin

(Eds.). *Developing new and junior faculty, New directions for teaching and learning: No. 50*. (pp. 51–61). San Francisco: Jossey-Bass.

Shadid, Prins. and Nas. (1982). *Handbook of experimental measurement*. New York: weley.